

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ

ЧЕРКАССЬКИЙ Руслан Анатолійович - кандидат наук з державного управління

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1206-7774>

УДК 342.9

DOI 10.32782/NP.2021.4.31

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, надано характеристику організаційних заходів із запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби. Запропоновано авторське визначення вказаного поняття. Здійснено класифікацію організаційних заходів із запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби.

Ключові слова: організаційні заходи, Державна митна служба, протидія та запобігання злочинності.

Постановка проблеми

Ефективна та якісна робота Державної митної служби залежить від багатьох чинників, зокрема: матеріально-технічного, фінансового, правового характеру, тощо. Разом із тим, не можна применшувати важливість чинників організаційного характеру, які впливають на роботу Держмитниці у сфері запобігання та протидії злочинності із середини. Справа полягає в тому, що ефективна діяльність будь-якого центрального органу виконавчої влади з будь-якого питання та напряду – це завжди симбіоз зовнішніх та внутрішніх процесів. Через це, ступінь досконалості запобігання та протидії злочинності митними органами прямо залежить від якості та кількості організаційних заходів вживаних у питанні забезпечення даного сектору їх діяльності.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання пов'язані із діяльністю Державної митної служби України, у своїх наукових працях розглядали: Н.В. Батрин, О.І. Безпалова, Н.П. Бочкор, О.С. Братко, К.Л. Бугайчук, В.В. Гончарук, В.Ю. Кизим, Л.Г. Ковальчук, Ю.В. Мельник, О.М. Сохацька та багато інших. Втім, в науковій літературі недостатньо розробленим є проблематика організаційних заходів із запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є з'ясувати сутність та види організаційних заходів із запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби. Задля досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: встановити сутність та зміст категорії «організаційний захід»; проаналізувати норм чинного законодавства, які регулюють діяльність Державної митної служби як суб'єкта протидії та запобігання злочинності.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в роботі в перше комплексно розкрито сутність та встановлено види організаційних заходів із запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження варто відзначити, що організаційні заходи, відповідно до особливостей терміну від якого походить їх зміст, характеризуються такими загальними ознаками:

- по-перше, комплексна спрямованість – організація передбачає упорядкування систематизованого утворення, а якщо останнє виражене у форматі підприємства, установи чи організації, тоді його ключовими елементами виступає не тільки система підрозділів, але й персонал. Через це організаційні заходи завжди направлені своєю дією і на систему підприємства, і на його персонал;

- по-друге, організаційні заходи – це заходи правового характеру, тобто, регламентовані правом операції та процеси, які застосовуються відповідно до юридичних приписів та з чітким дотримання прав людини і громадянина;

- по-третє, кінцевий результат всіх організаційних заходів спільний – забезпечення максимально ефективної роботи відповідного підприємства, установи чи організації та виконання такою структурою визначених для неї функцій;

- по-четверте, зв'язок організаційних заходів із загальним призначенням структури де вони застосовується викликає також протилежний ефект, відповідно до якого їх зміст та склад в кожному окремому випадку буде різним, адже для забезпечення якісного виконання тих чи інших функцій, можуть знадобитись цілком різноманітні організаційні заходи.

Доведення останньої визначеної ознаки можна знайти у нормативно-правових актах в яких закріплюється правовий статус Державної митної служби України. Згідно із Постановою КМУ «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» від 06.03.2019 №227 відомство, з метою організації своєї діяльності застосовує широкий спектр організаційних заходів, а саме: бере участь у формуванні державного замовлення на підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у сфері митної справи; забезпечує в межах повноважень, визначе-

них законом, здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також контроль за дотриманням антикорупційного законодавства в апараті Держмитслужби та її територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належить до сфери її управління; впроваджує правила етики поведінки державних службовців Держмитслужби та здійснює контроль за їх виконанням; організовує, координує і контролює діяльність територіальних органів Держмитслужби, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління; організовує їх взаємодію з державними органами та органами місцевого самоврядування; тощо [1].

Проте, незважаючи на широкий спектр, далеко не всі визначені відомчою нормативно-правовою базою організаційні заходи направлені на забезпечення роботи Держмитслужби із запобігання та протидії злочинності. На наш погляд, саме в цьому аспекті існує декілька основних груп заходів, перша з яких об'єднує ті нормативно-встановлені операції та процеси, що направлені на роботу з персоналом. Зокрема, в цій сукупності варто виділити організаційні заходи пов'язані із поповненням штату митних органів. Відзначимо, що праця в Державній митній службі відрізняється від трудового процесу в багатьох інших організаціях, підприємствах та установах, передусім, необхідністю дотримуватись відповідних обмежень та реалізовувати функції держави. Через це, до роботи в митних органах допускаються далеко не кожен громадянин. Крім цього, специфіка прийняття на службу до митних органів прямо визначена у Митному кодексі України від 13.03.2012 №4495-VI. Відповідно до статті 570 МК на службу до митних органів приймаються громадяни України, які досягли 18-річного віку і здатні за своїми діловими та моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на ці органи. При цьому, на службу до митних органів не можуть бути прийняті особи, визнані в установленому порядку недієздатними або обмеженими у дієздатності, особи, які мають судимість за вчинення умисного кримінального правопорушення,

а також особи, які протягом року, що передував їх зверненню до митного органу з приводу працевлаштування, притягувалися до адміністративної відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією [2].

Прийняття на службу до митних органів України здійснюється на конкурсній основі, відповідно до порядку визначеного Кабінетом Міністрів України. При цьому, той факт, що посадові особи митних органів згідно МК визнаються державними службовцями, поширює на них положення Постанови КМУ «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби» від 25.03.2016 №246 згідно до якої відбувається прийняття їх на службу. Постановою визначено, що конкурсний відбір проводиться такими етапами: 1) прийняття рішення про оголошення конкурсу; 2) оприлюднення оголошення про проведення конкурсу; 3) прийняття та розгляд інформації від осіб, які бажають взяти участь у конкурсі; 4) проведення тестування та визначення його результатів; тощо [3].

Іншу підгрупу організаційних заходів становлять ті, що спрямовані на забезпечення професійного навчання працівників митних органів. Стаття 575 МУ говорить, що система професійної освіти у сфері митної справи включає в себе: 1) підготовку фахівців з вищою освітою; 2) перепідготовку працівників митних органів; 3) підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів; 4) підвищення кваліфікації працівників митних органів; 5) організацію навчання працівників митних органів без відриву від роботи. Підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації працівників митних органів здійснюються у спеціалізованих навчальних закладах митних органів та у спеціалізованому органі з питань спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику. Підготовка фахівців з вищою освітою для митних органів за окремими напрямами може здійснюватися також у закладах вищої освіти іншого галузевого підпорядкування за державним замовленням [2].

При цьому, напрями професійного навчання митників знаходяться під постійним контролем та систематично оновлюються, відповідно до пріоритетів роботи Держмитслужби. Так, в даному контексті варто відмітити Наказ Держмитслужби України «Про затвердження переліку пріоритетних напрямів (тем) для підвищення кваліфікації» від 25.11.2021 №939. Останній визначає найбільш важливі програми підвищення кваліфікації митників на період до кінця 2022 року, котрі включають в себе такі тематики, як: «Здійснення контролю з питань митних платежів, митної вартості та митно-тарифного регулювання ЗЕД», «Особливості боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил», «Здійснення митних формальностей під час пропуску через митний кордон України товарів, що переміщуються суб'єктами ЗЕД», «Здійснення митних формальностей під час митного оформлення товарів, що переміщуються суб'єктами ЗЕД», «Здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України» і таке інше [4].

Логічним на даному етапі дослідження є питання, як саме наведені організаційні заходи впливають на роботу Держмитслужби із запобігання та протидії злочинності? Організаційні заходи роботи з персоналом передбачають формування високomorального, мотивованого і обізнаного штату, який не тільки володітиме всіма необхідними знаннями та навичками для якісного виконання службових завдань, що виникають в процесі роботи митних органів, але й систематично розвиватиметься у своєму професійному пізнанні. Підготовка штату включає в себе питання пов'язані із всіма аспектами роботи Держмитслужби, у тому числі запобіганням та протидією злочинам. Іншими словами, організаційні заходи роботи з персоналом дозволяють формувати штат митників, які зможуть та, що найбільш головне, бажатимуть виконувати покладені на митні органи функції максимально якісно.

Наступну групу організаційних заходів складають ті, що направлені на профілак-

тику та боротьбу з корупцією в органах та підрозділах Держмитслужби. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 №1700-VII всі юридичні особи забезпечують розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції у діяльності юридичної особи. Керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи. Для виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи можуть залучатися незалежні експерти, зокрема для проведення аудиту. Посадові та службові особи юридичних осіб, інші особи, які виконують роботу та перебувають з юридичними особами у трудових відносинах, зобов'язані: 1) не вчиняти та не брати участі у вчиненні корупційних правопорушень, пов'язаних з діяльністю юридичної особи; 2) утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення, пов'язане з діяльністю юридичної особи; 3) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки підбурення до вчинення корупційного правопорушення, пов'язаного з діяльністю юридичної особи; тощо [5].

Зазначені вимоги є базовими та стосуються всіх сфер діяльності, зокрема, Державної митної служби України. Реалізація положень Закону повинна відбуватись, як в діяльності поточній, так і у вигляді спеціальних документів антикорупційної спрямованості, зокрема антикорупційної програми юридичної особи. Остання, відповідно до статті 62 Закон являє собою комплекс правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи [5].

Організаційні заходи з боротьби та профілактики корупції в Державній митній службі України схожі на заходи роботи з персоналом, проте, мають дещо глибший зміст, адже їх призначенням є не тільки виховання службовців відомства та форму-

вання в них переконань про неможливість вчинення корупційних злочинів, але й удосконалення самого процесу функціонування всього відомства з метою недопущення виникнення ситуацій в яких корупційна складова мала б місце.

Окрему групу становлять організаційні заходи із запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби направлені на забезпечення взаємодії митниці з національними правоохоронними органами та, зокрема, міжнародної взаємодії.

Ключовим заходом взаємодії з правоохоронними органами, відповідно до статті 558 МК є обмін інформацією. Так, у разі виявлення під час здійснення митного контролю та інших заходів, що здійснюються митними органами відповідно до МК та інших актів законодавства України, ознак правопорушень, розслідування яких не належить до повноважень митних органів, митні органи зобов'язані письмово повідомляти про це відповідні правоохоронні органи. Крім того, правоохоронні органи зобов'язані письмово повідомляти митні органи про наявність оперативної інформації щодо можливих випадків переміщення товарів, у тому числі транспортних засобів особистого користування, транспортних засобів комерційного призначення з порушенням норм законодавства України. У разі наявності такої оперативної інформації від правоохоронних органів митний контроль та митне оформлення здійснюються за письмовим рішенням керівника митного органу, який отримав цю оперативну інформацію, або його заступника в обсягах та у формах, передбачених МК [2].

Відповідно до статті 564 МК міжнародна діяльність митних органів спрямовується і координується Президентом України, Кабінетом Міністрів України та здійснюється за погодженням з Міністерством закордонних справ України. Відповідно до міжнародних договорів, митними органами України спільно з митними органами суміжних держав може здійснюватися: 1) проведення спільного митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України; 2) узгодження в установ-

леному законом порядку часу здійснення митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України, процедур митного контролю, митного оформлення та взаємне визнання документів, що використовуються митними органами для виконання митних формальностей; 3) проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил; 4) проведення в установленому законом порядку спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення правопорушень у сфері службової діяльності працівників митних органів України та митних служб суміжних держав; 5) проведення інших спільних одноразових чи постійних заходів з питань, що відповідно до МК та інших актів законодавства України належать до повноважень митних органів [2].

Організація взаємодії Державної митної служби з представниками міжнародної спільноти та правоохоронними органами нашої держави виступає важливим аспектом протидії та запобігання злочинності. Так як співпраця з іншими суб'єктами розширює можливості Держмитслужби з виявлення та припинення правопорушень і злочинів, а також підтримки в актуальності власне інформаційне поле, систематично «підганяючи» свій функціонал під зміни злочинних проявів та суспільної ролі злочинності в цілому.

Останню групу організаційних заходів із забезпечення запобігання та протидії злочинності становлять процедури та механізми відомчої координації та контролю Держмитслужби. Дію зазначених заходів направлено на поставлення чітких цілей та встановлення векторів роботи митних органів та підрозділів апарату Державної митної служби України з питань протидії та запобігання злочинності, а також здійснення контролю за процесом реалізації поставлених управлінських завдань. Систему подібних заходів становлять наради керівництва органів та підрозділів Держмитслужби, надання методичних та практичних вказівок, перевірка поточної діяльності митних органів керівництвом Держ-

митслужби, видання наказів щодо проведення тих чи інших практичних заходів правоохоронного впливу на злочинність і таке інше.

Висновки

Отже, аналіз конкретних прикладів організаційних заходів, які здійснюються Державною митною службою України із запобігання та протидії злочинності в митній сфері дають можливість вказати, що це система взаємопов'язаних, юридично-значимих процедур, механізмів та операцій, направлених на формування ефективного штату службовців митних органів, боротьбу та профілактику корупції в середині відомства, організацію та забезпечення взаємодії служби, її органів та підрозділів із національними правоохоронними відомства і міжнародною спільнотою, а також вчинення координаційно-контрольного впливу на структурні елементи з метою підтримки високого ступеня ефективності роботи із запобігання та протидії злочинності.

Література

1. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постановва, положення від 06.03.2019 №227 // Офіційний вісник України. 2019. №26. ст.900.
2. Митний кодекс України: закон від 13.03.2012 №4495-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. №44-45. ст.552.
3. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби: постанова від 25.03.2016 №246 // Офіційний вісник України. 2016. №28. ст.1116.
4. Про затвердження переліку пріоритетних напрямів (тем) для підвищення кваліфікації: наказ від 25.11.2021 №939 // Офіційний веб-сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennia-pereliku-prioritetnikh-napriamiv-tem-dlia-pidvishchennia-kvalifikatsiyi-252>.
5. Про запобігання корупції: закон від 14.10.2014 №1700 // Відомості Верховної Ради України. 2014. №49. ст.2056.

АНОТАЦІЯ

Акцентовано увагу на тому, що організаційні заходи з боротьби та профілактики корупції в Державній митній службі України схожі на заходи роботи з персоналом, проте, мають дещо глибший зміст, адже їх призначенням є не тільки виховання службовців відомства та формування в них переконань про неможливість вчинення корупційних злочинів, але й удосконалення самого процесу функціонування всього відомства з метою недопущення виникнення ситуацій в яких корупційна складова мала б місце.

Наголошено, що важливу групу організаційних заходів із забезпечення запобігання та протидії злочинності становлять процедури та механізми відомчої координації та контролю Держмитслужби. Дію зазначених заходів направлено на поставлення чітких цілей та встановлення векторів роботи митних органів та підрозділів апарату Державної митної служби України з питань протидії та запобігання злочинності, а також здійснення контролю за процесом реалізації поставлених управлінських завдань. Систему подібних заходів становлять наради керівництва органів та підрозділів Держмитслужби, надання методичних та практичних вказівок, перевірка поточної діяльності митних органів керівництвом Держмитслужби, видання наказів щодо проведення тих чи інших практичних заходів правоохоронного впливу на злочинність і таке інше.

Аналіз конкретних прикладів організаційних заходів, які здійснюються Державною митною службою України із запобігання та протидії злочинності в митній сфері дали можливість вказати, що це система взаємопов'язаних, юридично-значимих процедур, механізмів та операцій, направлених на формування ефективного штату службовців митних органів, боротьбу та профілактику корупції в середині відомства, організацію та забезпечення взаємодії служби, її органів та підрозділів із національними правоохоронними відомства і міжнародною спільнотою, а також чинення координаційно-контрольного впливу на структурні елементи з метою підтримки високого ступеня ефективності роботи із запобігання та протидії злочинності.

Ключові слова: організаційні заходи, Державна митна служба, протидія та запобігання злочинності.

SUMMARY

Emphasis is placed on the fact that organizational measures to combat and prevent corruption in the State Customs Service of Ukraine are similar to measures to work with staff, however, have a deeper meaning, because their purpose is not only to educate employees and form beliefs about the impossibility of corruption crimes, but also to improve the process of functioning of the entire department in order to prevent situations in which the corruption component would take place.

It is emphasized that an important group of organizational measures to ensure the prevention and combating of crime are the procedures and mechanisms of departmental coordination and control of the State Customs Service. These measures are aimed at setting clear goals and establishing vectors of work of customs authorities and units of the State Customs Service of Ukraine on combating and preventing crime, as well as monitoring the implementation of management tasks. The system of such measures consists of meetings of the leadership of bodies and departments of the State Customs Service, providing methodological and practical instructions, checking the current activities of customs authorities by the leadership of the State Customs Service, issuing orders for certain practical measures of law enforcement against crime and so on.

Analysis of specific examples of organizational measures taken by the State Customs Service of Ukraine to prevent and combat crime in the customs sphere gave the opportunity to indicate that this is a system of interconnected, legally significant procedures, mechanisms and operations aimed at forming an effective staff of customs officers. and prevention of corruption within the agency, organization and interaction of the service, its bodies and units with national law enforcement agencies and the international community, as well as coordination and control of structural elements to maintain high efficiency in preventing and combating crime.

Key words: organizational measures, State Customs Service, crime prevention and prevention.